

WOOLARD, KATHRYN A. SINGULAR AND PLURAL: IDEOLOGIES OF LINGUISTIC AUTHORITY IN 21ST CENTURY CATALONIA. OXFORD; NOVA YORK: OXFORD UNIVERSITY PRESS, 2016

Avel·lí Flors-Mas*

Paraules clau: ideologies lingüístiques; autenticitat; anonimat; identitat etnolingüística; Catalunya.

BIBLIOGRAPHICAL REVIEW OF

WOOLARD, Kathryn A. Singular and Plural: Ideologies of Linguistic Authority in 21st Century Catalonia. Oxford; Nova York: Oxford University Press, 2016

Keywords: linguistic ideologies; authenticity; anonymity; ethnolinguistic identity; Catalonia.

A finals d'estiu veia la llum aquesta esperada «posada al dia» de les reflexions de l'antropòloga Kathryn A. Woolard sobre el contacte de llengües i les relacions entre llengua i identitat a Catalunya. La catedràtica de la Universitat de Califòrnia a San Diego hi ha aportat sempre una perspectiva original i de notable profunditat teòrica d'ençà de la seua primera estada de treball de camp etnogràfic, als primers 80, i abans de la publicació d'aquest volum ja hi havia consagrat desenes d'articles i capítols de llibre, així com la monografia *Double Talk: Bilingualism and the Politics of Ethnicity in Catalonia* (Stanford University Press, 1989), traduïda al català i ampliada amb dades de la seua segona estada a Catalunya, l'any 1987, a *Identitat i contacte de llengües a Catalunya* (La Magrana, 1992). Aquesta dedicació de llarg abast li ha merescut recentment el XXVI Premi Internacional Ramon Llull, atorgat a personalitats destacades per la seua contribució al coneixement de la llengua i la cultura catalanes en l'àmbit internacional.¹

A *Singular and Plural* Woolard hi incorpora materials inèdits i també hi recull i reformula alguns treballs publicats després de la seua última etapa de treball de camp a Catalunya, l'any 2007. En aquesta ocasió, però, el format monogràfic li permet incardinar l'anàlisi de les dades en una discussió extensa de les *ideologies lingüístiques*, un camp de recerca que ha contribuït a definir i l'ha consolidada com una referència obligada per a sociolingüistes i antropòlegs lingüístics (Woolard i Schieffelin 1994; Schieffelin, Woolard i Kroskrity (ed.) 1998). En concret, el llibre actualitza la seua anàlisi de les ideologies de l'*autenticitat* i l'*anonimat* com a bases de la legitimació i l'autoritat de les llengües, una proposta que resultarà familiar al lector assidu d'aquesta revista fruit d'un article que hi va publicar en el número 49 (Woolard 2008). L'altra gran virtut del llibre és la diversitat i l'amplitud de les dades amb què l'autora aborda les transformacions sociolingüístiques en marxa a Catalunya. En efecte, Woolard es mou amb traça entre el nivell *macro* de les representacions

* Avel·lí Flors-Mas, becari predoctoral a la Universitat Oberta de Catalunya (UOC) i investigador en formació del CUSC-UB.

Citació recomanada: FLORS-MAS, Avel·lí. «WOOLARD, Kathryn A. *Singular and Plural: Ideologies of Linguistic Authority in 21st Century Catalonia*. Oxford; Nova York: Oxford University Press, 2016», *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, núm. 67, 2017, p. 390-393, DOI: [10.2436/rld.i67.2017.2939](https://doi.org/10.2436/rld.i67.2017.2939).

¹ Vegeu http://www.llull.cat/monografics/fundacio/premsa_detall.cfm?id=33810&url=la-fundacio-ramon-llull-premia-traductora-alemanya-kirsten-brandt-i-antropologa-nordamericana-kathryn-woolard-i-programador-holandes-alfred-konijnenbe.html (última consulta: 30/01/2017)..

del català i el castellà en el debat polític i els mitjans de comunicació de massa, i el nivell *micro* de la gestió dels límits etnolingüístics i la construcció de les identitats socials en la interacció. Tot seguit resumiré sumàriament algunes de les idees principals dels diferents capítols, en un exercici que difícilment pot fer justícia a la densitat conceptual i analítica que descobrirà en les pàgines del llibre el lector que decidisca endinsar-s'hi –cosa que no puc fer sinó recomanar-li.

En el prefaci, Woolard apunta que el llibre «*tries to give both a critical and a sympathetic view of the ideological foundations of contemporary Catalanism, with the former framed well within the latter*» (ix) i especifica que l'escriu pensant en «*an audience outside of Catalonia, especially in the United States, where Catalanist voices are rarely heard*» (*ibíd.*). L'objectiu confés és posar en qüestió el «nacionalisme banal» que impregna sovint els estudis crítics sobre els moviments de reivindicació lingüística i nacional de les minories i que deixa «*the nationalist underpinnings of a State like Spain unquestioned and even strengthened*» (x). Aquest caràcter dialògic i el posicionament «empàtic» de l'autora es deixen sentir sobretot en la introducció, en què emmarca la discussió en el recent gir sobiranista del catalanisme, a pesar que les dades que analitza provenen d'una etapa anterior (2006-2007). Contra les visions simplificadores que proposen una homologia entre llengua, identitat i suport a un projecte nacional, en aquesta secció Woolard s'esforça per fer entendre al lector la imbricació i les relacions no sempre previsible entre límits etnolingüístics, origen geogràfic, classe social i identificació nacional a Catalunya.

En la primera part del llibre l'autora presenta el marc teòric de la recerca i l'evolució dels debats sobre l'autoritat lingüística a Catalunya. Així, el capítol segon conté una síntesi brillant de la seua visió de l'autenticitat i l'anonimat, dos complexos ideològics contrastats però interdependents i que han sustentat l'autoritat de les llengües durant l'època moderna en el món occidental. En el marc de l'autenticitat les llengües deriven la seua autoritat i dret d'ús de la creença que expressen sense mediació l'essència d'un parlant o d'una comunitat, i l'ús lingüístic es conceptualitza com a indicatiu i mitjà d'expressió de la identitat. En canvi, en el marc de l'anonimat la llengua es representa com una «veu d'enlloc», que pot ser usada per tothom precisament perquè no pertany a ningú en particular, i s'entén que la funció primordial de l'ús lingüístic és referencial. A *Singular and Plural* Woolard va un pas més enllà i assenyala que totes dues comparteixen una premissa fonamental en la mesura que recolzen sobre el *naturalisme sociolingüístic*, és a dir, la idea que «*a linguistic form [is] rightfully authoritative because it is the natural, unmediated expression of a state of social life in the world, rather than the outcome of human will, effort, intervention, and artifice*» (31). Tanmateix, el naturalisme no és l'única font d'autoritat lingüística i Woolard sosté i tracta de demostrar que a Catalunya s'està produint un canvi cap a «*less familiar, nonnaturalist understanding[s] of authenticity*» (37), que analitza en el tercer capítol. L'autora hi descriu el decantament del nacionalisme català cap a postulats «cívics» i l'intent de desplaçar els discursos basats en l'autenticitat i articulats entorn de la noció de «llengua pròpia» per una definició del català com a «llengua comuna», propietat del conjunt de la societat catalana amb independència de l'origen lingüístic. Un gir especialment detectable en els plantejaments de Josep-Lluís Carod-Rovira i el seu entorn en l'etapa dels Governos tripartits i que l'autora descriu –no sense un punt d'ironia– com un intent de consolidar un «catalanisme banal» (88), amb l'objectiu de posicionar el català com a llengua «anònima». Aquests moviments no es produeixen sense dificultats, però: com assenyala Albert Branchadell i reconeix Woolard és molt difícil que dues varietats funcionen com a llengües anònimes en un mateix espai. En aquest sentit, l'autora destaca els intents de construir una «autenticitat post-natural» i pensar la identitat catalana com a «projecte» i no com a «essència», amb la idea que això hauria de facilitar l'adopció del català entre capes més àmplies de la població com a part d'aquesta nova «autenticitat projecte», alhora individual i col·lectiva. Una perspectiva que, com destaca Woolard, ha estat present a Catalunya tot al llarg del segle XX però que ha anat guanyant presència en paral·lel a la crisi del poder legitimador de l'autenticitat.

En la segona part analitza com es plasmen aquests canvis en tres episodis mediàtics que van tenir lloc durant la seua última estada de treball de camp i que representen bé el terreny movedís en què es negocia l'autoritat lingüística a la Catalunya contemporània. El quart capítol tracta diferents paròdies de la parla del President José Montilla, al càrrec entre 2006 i 2010. Un personatge amb un «*ambiguous status*» (141) perquè era alhora un immigrant d'origen andalusí i d'extracció treballadora i un membre de l'elit política espanyola, i perquè a pesar de les clares interferències del castellà feia servir gairebé sempre el català en les seues intervencions públiques –cosa que, si d'una banda propiciava les paròdies esmentades, també li permetia convertir «his

linguistic faults into a virtue as an exemplar of a late language learner» (108). Analitzant les paròdies Woolard constata la pervivència d'una ideologia de l'autenticitat com a base dels «drets de propietat» i de l'avaluació de la qualitat lingüística, però alhora destaca la irrupció d'interpretacions alternatives del significat social de les varietats «híbrides» i d'un cert reconeixement de l'autoritat dels «nous parlants». El cinquè capítol se centra en l'elecció de l'escriptora Elvira Lindo perquè pronunciés, en castellà, el pregó de les Festes de la Mercè de Barcelona el 2006, i que va derivar en «*a contest over cosmopolitan visions*» (167). D'una banda s'hi alineaven sectors que legitimaven l'ús del castellà des d'una visió del cosmopolitisme filtrada per la ideologia de l'anonimat, «*which associates universal availability and aperspectival objectivity with dominant languages such as Castilian in Spain*» (157). De l'altra, sectors que denunciaven el nacionalisme banal subjacent a aquest plantejament i postulaven una versió alternativa del cosmopolitisme, en un intent de relegitimar la ideologia de l'autenticitat inserint-la en un «*rooted Catalan cosmopolitanism*» (160). D'acord amb Woolard, però, aquesta polèmica deixava de banda les preguntes centrals: «*what is the "true personality and distinctiveness" of Barcelona (and Catalonia)?*» (161), i fins a quin punt «*is Catalan culture expressed in one language or two?*» (168). Aquesta última qüestió s'estava debatent simultàniament en ocasió de la Fira del Llibre de Frankfurt de 2007, en què la cultura catalana era la convidada d'honor. Un episodi que l'autora analitza en el capítol sisè i en què, després d'una llarga polèmica sobre la inclusió o no dels autors en llengua castellana –i doncs, sobre el seu estatus simbòlic com a representatius o no de la cultura catalana– tampoc la qüestió de fons quedava resolta. En canvi, Woolard remarca com la reformulació discursiva de la participació a la Fira com un acte de promoció de la nació com a «marca» (*nation branding*) permetia a la Generalitat presentar-se com un actor quasi-estatal immers en el tipus d'activitats que, cada vegada més, sustenten la legitimitat dels Estats en el marc del capitalisme tardà. D'aquesta manera el Govern podia «*to emphasize the Catalan linguistic profile while attenuating its dependence on the increasingly problematic and constraining framework of ethnolinguistic authenticity*» (206), i fent-ho «*performatively enacted their project not as a rancid nationalism but as the now-normal practices of normal politics*» (207) –cosa que, potser no cal dir-ho, tampoc no va convèncer els crítics.

Finalment, en la tercera part Woolard estableix un fil de continuïtat amb les seues recerques anteriors i hi desplega plenament les seues dots d'etnògrafa. En el capítol setè descriu els posicionaments envers el català i el castellà dels estudiants d'un institut situat a l'Àrea Metropolitana de Barcelona, i l'evolució que s'hi ha produït –en temps aparent– d'ençà de les seues observacions al mateix centre l'any 1987. Com en els treballs precedents, l'autora continua posant el focus «*particularly on the position of working-class Castilian speakers*» (216), i en aquesta ocasió sosté que l'evolució de les polítiques lingüístiques educatives entre 1987 i 2007, amb l'extensió d'un «model de conjunció en català» que ha afavorit un contacte intens i primerenc amb la llengua catalana en el sistema educatiu, els ha donat «*the linguistic competence and social permission to use the language themselves*» (254). Així, la generalització de l'ensenyament en català hauria afavorit el debilitament de les barreres de classe per a l'apropiació del català que l'autora detectava l'any 1987. El 2007 la majoria de castellanoparlants familiars de classe treballadora eren parlants competents del català, no el veien amb la sensació barrejada de rebuig i vergonya amb què ho feien els seus «corresponents» de 1987, i n'activaven l'ús en activitats a l'aula i –de manera més limitada– amb alguns companys de classe. Vint anys abans, aquests posicionaments estaven limitats als castellanoparlants de classe mitjana. Un altre resultat prominent és que les categories «català» i «castellà», que el 1987 encara delimitaven simbòlicament la pertinença grupal dels estudiants, l'any 2007 pràcticament havien desaparegut dels seus discursos. Ara «*they preferred to think of language use and social identities as choices, as matters of personal style rather than of ethnolinguistic origins*» (230), i en conseqüència els estils (sub)culturals juvenils guanyaven pes a l'hora de definir les identitats socials rellevants per a la vida de l'institut.

En el vuitè i últim capítol Woolard s'ocupa dels canvis en els posicionaments cap al català d'alguns dels participants de l'estudi de 1987, amb qui va reprendre el contacte vint anys més tard. Tots els castellanoparlants inicials que va poder tornar a entrevistar havien millorat la seua competència en català i n'havien incorporat alguns usos. Ara bé, més que com un reclam de pertinença al grup etnolingüístic català, aquestes apropiacions de la llengua es representaven com un element més en la construcció d'un «projecte» d'identitat personal, «*relatively de-ethnicized and depoliticized*» (295), i doncs amb un significat social obert i en negociació permanent. En aquest sentit diferien notablement de les trajectòries d'adopció del català que Woolard havia observat al llarg dels 80, que es vinculaven a canvis d'adscripció etnolingüística i comportaven el

desplaçament del castellà pel català com a llengua d'ús habitual. Les narratives dels participants feien èmfasi en una noció de «maduració» i apuntaven a diferències entre l'adolescència i l'edat adulta pel que fa a la concepció de la identitat i del rol que hi juguen les tries lingüístiques, en un procés de «*outgrowing shame and concern about what others think, on one hand, and of encountering greater tolerance of difference, on the other*» (269). També ressaltaven la importància de diferents experiències i canvis d'entorn que conduïen a «*new stances toward linguistic practice and a new sense of self*» (272) i que es produïen en moments com la universitat, l'accés al món laboral, l'establiment de relacions de parella i la criança dels fills o experiències a l'estranger. A través de narratives individuals en què ressonava clarament el gir cap a l'anonimat i les noves «autenticitats post-naturals» que es detectava també en els discursos públics, per a aquests joves adults l'ús del català «*had come to be [...] about communication among individuals, not group identity or political divisions; about adult rationality, not youthful emotional vulnerability; and about possibilities of becoming, not origins*» (296).

Aquest text és altament recomanable per a diferents perfils de lectors, més enllà dels obvis –sociolingüistes i antropòlegs lingüístics, analistes de polítiques lingüístiques, etc. Per exemple, els activistes lingüístics hi trobaran inspiració per a l'acció, reflexions pertinents i qui sap si alguna esmena; els diferents actors de l'ecosistema polític català i estatal hi trobaran elements per a entendre la complexitat de la situació sociolingüística de Catalunya i, amb sort, per a sobreposar-se a visions simplificadores que empobreixen –i sovint distorsionen– el debat; també faran bé d'acostar-s'hi estudiosos del nacionalisme en camps propers com la sociologia i les ciències polítiques. Només em queda desitjar que alguna editorial o institució pública s'interessin a traduir-lo al català, per a facilitar-hi l'accés i contribuir així al «*long dialogue with and within a self-aware, reflexive community*» (306) de què *Singular and Plural* podria esdevenir una nova peça clau.

Referències

SCHIEFFELIN, Bambi B.; WOOLARD, Kathryn A.; KROSKRITY, Paul V. (ed.). *Language Ideologies. Practice and Theory*. Nova York; Oxford: Oxford University Press, 1998.

WOOLARD, Kathryn A. «Les ideologies lingüístiques: una visió general d'un camp des de l'antropologia lingüística». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 49 (2008), p. 179-199. També disponible en línia a: <http://revistes.eapc.gencat.cat/index.php/rld/article/view/892/n49-woolard-ca.pdf>

WOOLARD, Kathryn A.; SCHIEFFELIN, Bambi B. «Language Ideology». *Annual Review of Anthropology*, vol. 23 (1994), p. 55-82.